

Yotam.jac@gmail.com

מאת: יותם יעקבסון

עליבות לתפארת

בעין בוחנת מאיר יותם יעקבסון כמה פינות חשוכות בתוך הסרט "נער החידות ממומבאי", שאולי נעלמו מעיניהם של מבקרי קולנוע וצופים כאחד, על רקע אורותיו המסנוורים של טקס האוסקר הנוצץ

בעקבות זכיותו של הסרט נער החידות ממומבאי באוסקר, עלה בי צורך עז לתקן טעות רווחת שנעלמה מעיניהם של מבקרי קולנוע, כמה מחבריי וכנראה גם מעיניהם של רבים מהצופים. רבים סברו כי אימם של ג'מאל וסאלים נרצחה על ידי חבורה של פורעים מוסלמים. אולם כאן הטעות; הפורעים בסרט אינם מוסלמים, אלא הינדים היוצאים למסע טבח במוסלמים בשמו של האל הגדול ראמה (Rama) מאיודהיה (Ayodhia).

נראה כי נוכח הטעות יש מקום לשאול עד כמה אנו שבויים בקונספציה המערבית השגויה שהודו וההינדואיזם הם מחוזות השאנטי והרוגע העילאי? וכן, עד כמה אנו שבויים בתפיסה השגויה כי רק מוסלמים יכולים להפוך להמון מתלהם ופורע?

האל ראמה ונשקו הקבוע

אחד הפלאשבקים המרכזיים של ג'מאל, עולה בעקבות שאלתו של מנחה התוכנית "מי רוצה להיות מיליונר?" בה הוא משתתף: מה אוחז האל ראמה ביד ימינו המונפת? השאלה מחזירה אותו אל מה שלא יצליח כנראה לעולם לשכוח - ההימלטות מפני הפורעים בסמטאות שכונת העוני ג'והו והמפגש הקצר, אך המשמעותי, עם דמותו של ילד הינדי צבוע כחול המחופש לראמה ואוחז בימינו, כמו האל הגדול שבשמו נערכו הפרעות, את נשקו הקבוע - חץ וקשת.

כיצד לא נצרבה בתודעת צופים רבים העובדה ששמות שני הילדים "הינדים" המתיתמים - ג'מאל וסאלים, הם שמות מוסלמים מובהקים?

ואם לא די בכל אלו גם יחד - כיצד לא

שמו לב לאופן בו חובש אחיו של ג'מאל, סאלים, כיפה מוסלמית על ראשו, כורע לעבר מכה ומתפלל לאללה בתחינה שימחל לו על כל חטאיו?

"פנטזיה מערבית המושלכת על פרשת חיים הודית", כך פירשו חלק מהמבקרים את הסרט. האומנם? האין כאן פנטזיה הודית עמוקה? קצרה כאן היריעה מלסקור את תולדות העימות ההינדי-מוסלמי בהודו, שראשיתו סביב היווצרות התנועות הלאומיות בהודו והתעצמותן סביב חלוקת שטחי הראג' למחוזות הינדיים ומוסלמיים. התלקחות מחודשת ואלימה אירעה בשנת 1992 סביב ניתוח מסגד באברי (Babari) באיודהיה, שהוקם, לטענת הימין ההינדי הקיצוני, על חורבות המקדש המציין את מקום הולדתו של האל ראמה. מאז, בהזדמנויות שונות המתוזמנות על ידי נעלמה ורבת אינטרסים המושכת בחוטים, מתפרצת האיבה ונערכות פרעות המוניות (כפי שקרה בשנת 2002) בהן לא אחת ידם של ההינדים על העליונה.

הקבלה לא מושלמת

נראה כי לצד המפגש החטוף שהזכרתי - בין ג'מאל לדמותו של האל ראמה, קיימת בסרט השקה עמוקה הרבה יותר בין השניים. תולדותיו של ראמה מתוארות בפירוט בראמאיאנה (Ramayana), האפוס המוכר ביותר באסיה (המאה החמישית לפנה"ס). ראמה, נסיך שנושל ממעמדו, יוצא לגלות מלווה באחיו ובאשתו האהובה ויודע חיי תלאות. אשתו נחטפת ממנו על ידי שליט סרי לנקה (Sri Lanka) והוא עורך מסע ממושך וקשה על מנת להשיבה. בסופו של דבר, היא מושבת לחיקו ויחד

הם חוזרים אל כס השלטון בארמון אותו נטש. ההקבלה בין ראמה לג'מאל כמובן אינה שלמה. אחיו של ראמה הוא התגלמות הנאמנות והמסירות עד מוות, בעוד סאלים, אחיו של ג'מאל, נאמן לו רק במותו. ג'מאל מקבל את לטיקה (Latika), אהובתו המושבת אליו ללא סייג, בניגוד לראמה שנתע מסיטא (Sita) אשתו, עקב הספק ששכבה עם אחר ומוליך אותה דרך מבחנים אכזריים ביותר. ההקבלה לא יכולה להיות מושלמת, שכן אילו הייתה כזו היא הייתה הופכת משמימה ונטולת חידוש של ממש.

מפגש מקרי או מכוון?

שתי סצנות פרונטאליות ישנן בסרט. הראשונה - המפגש בין ג'מאל המופתע, הבולם לרגע את מנסותו, לבין דמותו של האל המגולמת בילד המחופש הניצב מולו. זוהי סצנה קצרה, אך משמעותית, שכן היא עונה על מהות הדהארשן (Dharshan) - אקט מכוון במסורת ההודית שבה מתקיימת התבוננות הזדית של המאמין באל ושל האל במאמין. הסצנה השנייה, הנראית תלושה מעט וכמו לקוחה היישר מחיק הז'אנר הבוליבודי, היא ריקוד הסיום של הסרט, המצולם אף הוא מהחזית. סצנה זו מאפשרת לנו, הצופים, לערוך מעין דהארשן משלנו מול גיבורי הסרט המתאחדים בסופו של מסע תלאות בל ישוער. האומנם מנציח הריקוד את איחודם של בני הזוג כפי שפירשו אחדים, או שמא הוא מאיר את הקיום האנושי באור שונה לחלוטין - ריצוד מסחרר של צירופי מקרים, פתיתי ידע ורגשות שיכולים להיוותר סתמיים ועשויים, בנסיבות מסוימות, להיות מכווננים?